

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΕΙΑ

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΝ ΑΙΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΙΣΑΑΚΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΛΛΣΚΑΡΕΩΣ

Κωνσταντῖνος Ἰωάννη Πάρδω εὖ πράττειν.

Ἔοικας ἐξ ὧν ἐπέστειλας πάλαι περιμένειν ἐμέ καί τὰ ἐμὰ ἀκοῦσαι ἐπιθυμεῖν· οἶσθα τιήτοι πάντ' εἰδότ' ἀγορεύειν χρή. Κάθημαι ἄχθος ἀρούρης ἀπειπῶν τῷ ἄλγει, τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν δουλείαν ἠγούμενος καὶ τὴν ἐντεῦθεν μετὰστασιν κοινὴν δυστυχίαν.

5 Τί γάρ ἂν ποιοίην ἢ τοῦ γῆς ἀπίοιμι αὐτὰρ ἀσθενῆς καὶ δυστυχῆς γενονῶς ἐν τοιούτῳ χαλεπωτάτῳ καιρῷ, ἐν ᾧ πατρίς μὲν δούλη αἰσχίστων βαρβάρων καὶ πᾶσα Ἑλλάς, οὔτε δὲ βασιλεία οὔτε πολιτεία ἡμῖν ὑπολείπεται, πάντα δὲ δοῦλα καὶ φόβου καὶ κινδύνου μεστὰ; Εἰ μόνος μὲν ἦν, οὐκ ἂν ὤκνουں καὶ τὰς στήλας

10 τοῦ Ἡρακλέους ἰδεῖν· νῦν δὲ δοῦλος διὰ τοὺς ἐμοὺς ἀνάγκη πάντα φέρειν καὶ τοῦ τυχόντος ἀντέχεσθαι, ἣ φασὶ τὸν πολύποδα ἐν χειμῶνος καιρῷ, καὶ ἐν μεταιχμίῳ δυοῖν ὄντα κακοῖν τὸ μὴ χειρὸν αἰρεῖσθαι. Ὅταν μὲν γάρ τὰ παρόντα διανοοῦμαι δεινὰ καὶ τὴν ἐνταῦθα θηριότητα, οὐ μόνον Μεδιόλανον καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις

15 ποθῶ, ἀλλὰ καὶ τὰς Βρεττανικὰς νήσους καὶ, εἰ βούλει γε, τὰς

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. LXXIX κώδικι τῆς ἐν Μαδρίτῃ βιβλιοθήκης ἐν φ. 147^α κ. ε. καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Iriarte* (*Regiae bibliothecae Matritensis Codices graeci Mss.* Ἐν Μαδρίτῃ 1769 σ. 290 κ. ε.), οὗ αἱ διάφοροι γραφαὶ παρατίθενται κατωτέρω

3. ἀπειπῶν 3 4. δουλείας 5. τὶ 6. χαλεπώτατος

Μακάρων. Ὅταν δὲ πάλιν τὴν ἄγαν ἀγνωμοσύνην τῶν τυραννούντων ἐνθυμηθῶ καὶ τὴν ἀφόρητον ἐκείνην ἄμισθον παιδαγωγίαν, μετὰ-μελος γίνομαι, καὶ μᾶλλον τὰς Φιλοξένου λατομίας ἐλοίμην ἢ τοιούτοις συνεῖναι τυράννοις. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐνὶ δουλεύων, κἀκείνῳ φιλοσόφῳ καὶ δυνάστη, οὐκ ἔφερεν, ἀλλ' ἀποδράς ἐς 5 Τάραντον ᾤχετο· ἐγὼ δὲ σκῆνει ἀνδρῶν κακοήθων πῶς ἂν οἶός τε εἶην συζῆν; Ῥώμην μὲν τὴν νέαν Βαβυλῶνα καὶ τροφὸν πάσης κακίας οὐδ' ἰδεῖν ἀξιῶ· Νεάπολιν δὲ τὴν ἀχάριστον φεύγω ἀκούων· πεπεύραμαι γάρ. Εἰ δὲ παθῶν τι νήπιος ἔγνω καὶ τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα, ἀνοητότατος ἂν εἶην τὸν ἀνάγυρον 10 πάλιν κινῆσαι. Οὔτε γὰρ μισθὸς παρὰ τῶν ἀκουόντων, οὔτε παρὰ τοῦ κρατοῦντος· χωλοῖς μὲν γὰρ καὶ τυφλοῖς ἐλεοῦντες διδάσκει, σοφοὺς δὲ μισθοῦντες ἀπελαύνουσι· καὶ νομικοὺς μὲν μισθοῦντες κερδαίνουσι, ἰατροὺς δὲ νοσοῦντες μόλις ὀρῶσι, φιλοσόφους δ' οὐδ' ἰδεῖν ἀξιούσι, ποιητῶν δὲ καὶ ῥητόρων ὡς μαινομένων κατα- 15 γελῶσι, καὶ, ἴν' οὕτως εἶπω, μεστὰ μὲν τὰ βασιλεία κολάκων καὶ βωμολόχων, ἐπὶ θύραις δὲ δυνατῶν ἀσελγεῖς εὐτυχοῦντας ἰδεῖν ἔξεστι· λόγων δ' ἑλληνικῶν λόγος οὐδεὶς, ἀλλ' ἀπελήλατο μὲν Ὅμηρος πανταχόθεν, καταπεφρόνητο δὲ Δημοσθένης καὶ Πλάτων, πανταχοῦ δὲ τυραννίς ἄφαντος καὶ ἀνελευθερία πολλή, 20 πολλῶ πλείων τῆς τοῦ Σισύφου, καὶ παντ' ἂν ὀρῶεν ἢ μισθῶσαιντο Ἑλληνα. Εἰ δ' ἀπιστεῖς, πειθέτω σε ἢ τῶν βροτῶν ἔλεγχος διάπειρα· ἢ μὲν γὰρ τῶν τυραννούντων φειδωλία Θεόδωρον εἰς ἄκρον πάσης σοφίας ἐληλακότα ἐς Καλαβρίαν ἀπήλασε, καὶ ἐν Πολυκάστρῳ, φεῦ, ἀδόξως θανεῖν ἠνάγκασεν, Ἀνδρόνικον δὲ 25 τὸν Καλλίστου ἐς τὰς Βρεττανικὰς νήσους, ὅπου φίλων ἔρημος τέθνηκε, Φραγκούλιον δὲ, ἄνδρα σοφόν, οὐκ οἶδά που τῆς Ἰταλίας, Δημήτριον δὲ ἐς τὴν πατρίδα ἐπανήκειν, βαρβάροις δουλεύοντα· παραλείπω δὲ τὸν σοφὸν ἐμὸν καθηγητὴν Ἰωάννην τὸν Ἀργυρό-

3. ἐλκοίμην 5. κἀκείνῳ 6. οἶος 7. συζῆν 12. χω-
λοῦς τυφλοῦς 13. ἀπελαύνουσι 17. θύρας δυνάτων
25. ἠνάγκασεν 27. οἶδα

πουλον ἐν μέσῃ Ῥώμῃ πενόμενον καὶ καθ' ἐκάστην τὰς ἑαυτοῦ
 βίβλους ἀποδιδόμενον. Οὐκ ἔστι νῦν Ῥώμη ἐκείνη, οὐδὲ οἱ θαυ-
 μαστοὶ ἐκεῖνοι πολῖται Ῥωμαῖοι, οἷς ἅμα λατινικῶν λόγων καὶ
 ἑλληνικῶν ἔμελεν. Οὐκ ἔστι Νεάπολις ἀποικία Χαλκιδέων καὶ
 5 Ἀθηναίων, τὸ γυμνάσιον τῶν ἑλληνικῶν λόγων, εἰς ἣν Ῥωμαῖοι
 τρέχοντες ἤρχοντο. Πάντα φροῦδα καὶ μεταμεμορφωμένα. Ταῦτα
 καὶ τὰ τοιαῦτα ἀναπολῶν κάρημαι ὄρων ἐπὶ οἴνοπα πόντον καὶ
 τὴν σὴν φίλην Σκύλλην καὶ Χάρυβδιν καὶ τὸν ἐπικινδυνότατον
 τοῦτον πορθμὸν, ἀλγῶν μὲν τῷ μένειν, δακρύων δὲ τῷ μὴ δύνα-
 10 σθαι πλεῦσαι, ἀπορῶν δ' ὅ τι ποιεῖν χρῆ ἢ ὅποι γῆς ἴω. Θεὸς δὲ
 μόνος καθ' ὑμᾶς τοὺς ποιητὰς ἀναρπάξας ἄλλη κομίσαιτο ἢ ὁ
 τοῖς ἄλλοις φρικτὸν, τοῦτο ἡμῖν ὡς ἠδὲ ἐπαγάγοι, ἐν' ἀπαλλα-
 γέντες τῶν ἐνταῦθα μυρίων δεινῶν ἐς τὸν ἀπαθῆ ἐκεῖνον βίον
 μεταστῶμεν. Σὺ δὲ, νέος ὢν καὶ φιλόψυχος, τοσοῦτον διαβιώης
 15 ὅσον ὁ ἠδουεπῆς Νέστωρ, οὐ πάλαι τὴν γλῶτταν μετέσχες, καὶ
 περὶ τὴν ἱερὰν φιλοσοφίαν σπουδάζεις, ἧς τέλος τὸ ὁμοιοῦσθαι
 θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπῳ. Ἐρρωσο καὶ ἡμᾶς μὴ περίμενε.

3. πολῖται ἅμα 4. ἔμελλεν ἀποικία 7. τοιαύτων
 ὄρων 8. κάρυβδιν 14. φυλόψυχος 16. ὁμοιοῦσθαι

2*.

[ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΓΑΖΗ]

ΦΡΑΓΚΙΣΚΩ ΦΙΛΕΛΦΩ

Θεόδωρος Φραγκίσκω Φιλέλφω εὖ πράττειν.

Οὐ πάντ' ἔοικεν ἀσθενεῖ τὸ γῆρας, ἀλλ' ἔστι καὶ ἐφ' οἷς ἔρ-
 ρωται καὶ διαφερόντως ἰσχύει. Φρόνησις γάρ εὖ μάλα τῷ χρόνῳ
 συνεπιδίδωσι καὶ ἐπιστήμη καὶ λόγος, τέως τε ἐγγινόμενα νέοις
 ταῦτα ὑστερόν ἀκμάζει γέρουσιν ἤδη καὶ πολιοῖς. Καὶ σὺ γοῦν
 τυγχάνεις μὲν γέρων ὦν καὶ πρὸς ἔργα ἀσθενέστερος ἢ ῥώμης 5
 σώματος δεῖται, ψυχῆς δ' ἀρετῆ πολὺ διενήνοχας. Καὶ ῥαδίως
 μὲν ἀποδύη πρὸς ἀγῶνα τοιοῦτον, ῥαδίως δὲ νικᾷς καὶ κατορθῶν
 ἐπαίνου τυγχάνεις. Δηλοῖ δὲ ὁ λέγω καὶ τὰ ὑστατά σοι τάδε
 συγγεγραμμένα πρὸς Ἡρακλέα τὸν Φερραρίας δυνάστην προτρε-
 πτικά, μηδεμιᾶς ἀρετῆς λόγου λειπόμενα. Δι' ὃ δὴ σοι καὶ χρῆ- 10
 σθαι συχνὰ παρακελεύομαι τῇ τοιαύτῃ δυνάμει ἄλλως τε καὶ
 πρὸς τοὺς δυναστεύοντας καὶ δυναμένους μεγάλα ὠφελεῖν τε καὶ
 βλάπτειν. Τὸ γὰρ περὶ αὐτοὺς ὄφελος πέφυκε διαβαίνειν εἰς τὰ
 κοινὰ καὶ σύμπαν ὠφέλησε τὸ ὑπήκοον ὁ τὸν ἄρχοντα ἕνα ἀπο-
 δείξας βελτίω. Καλὸν μὲν οὖν καὶ Ἡρακλέα προτρέπειν εἰς ἀρε- 15
 τὴν καὶ ζῆλον τῶν ἐπαινουμένων ἀρχόντων, πολλῶ δὲ κάλλιον εἶ
 τινα τῶν μειζόνων || πείθοις κήδεσθαι τῶν κοινῶν καὶ τοῦ εὖ φ. 726
 ποιεῖν δόξαν καὶ ὄνομα εὐκλεές κατακτᾶσθαι· περὶ γὰρ τοὺς μεῖ-

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Plut. 55 cod. 9 Λαυρεντιακῷ κώδικι, φ. 72^α - 75^β, αἰῶνος ιε'. Τὰ ἐν τῇ ῥα σημειώματα, παρατιθέμενα κατωτέρω, εἶνε γεγραμμένα ἐρυθρά.

9 φερραρίας. Ἐν τῇ ῥα Ἡρακλῆς φερραρίας δυνάστης

ζον δυναμένους μεῖζον τὸ κατορθούμενον ἔσται τῷ λέγοντι καὶ κοινότερον τὰγαθὸν εἰς δήμους καὶ πόλεις παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἤξει.

Τὰ δ' ἐνθάδε οἶμαι σε καὶ ἄλλων πυνθάνεσθαι λεγόντων, δῆλα ἅπασιν. Οὐ χειρόν δ' ἴσως κάμει διὰ βραχέων οὕτως φάναι, ἔν'
 5 ἀρχὴν τινα λάβη ὁ λόγος ὃν μετὰ ταῦτα ἔρω.

Βούλεται μὲν τὸ ἐν Ῥώμῃ ἄρχον συνεστηκέναι ἐξ ἀριστοκρατίας καὶ μοναρχίας καὶ τὰ μὲν ἐπιμέλεσθαι τῶν ἱερῶν, τὰ δὲ ὡς περ ἀμφικτυονίαν τινα ὑπάρχειν διαιτῶσαν τὰς ἐκάστοις τῶν Χριστιανῶν ἐθνῶν συμβαινούσας πρὸς ἀλληλα δίκας καὶ διαλύουσαν
 10 τὰ διάφορα· ταῦτ' ἄρα καὶ τῶν γενῶν ἐκάστου ἓνα τινα ἄριστον αἰρεῖσθαι ὡσανεὶ τινα πυλαγόραν βούλεται καὶ τούτων εἶναι συνέδριον τῶν καλουμένων καρδινάλεων καὶ σύλλογον ἱερὸν, τούτων δ' αὖ ἓνα τὸν ἄριστον αἰρεῖσθαι ἀρχιερέα μέγαν, σχῆμα βασιλικὸν ἔχοντα. Συμβαίνει δὲ πολλάκις ὑπὸ κακίας τῶν αἰρουμένων
 φ. 73^α μήτε καρδινάλεις αἰρεῖσθαι τοὺς ἀρίστους, μήτε ἢ ἀρχιερέα τὸν
 16 ἄριστον καὶ ταύτῃ διαφθείρεσθαι τὸ τῆς πολιτείας εἶδος καὶ ποτὲ μὲν εἰς τυραννίδα μεταβάλλειν, ποτὲ δὲ εἰς ὀλιγαρχίαν. Πρότερον μὲν δὴ τυραννὶς ἦν, Πέτρου τινὸς Βάρβου τῶν Ἐνετῶν χειροτονηθέντος ἀρχιερέως, Παύλου δὲ μετονομασθέντος, ἀνθρώπου δεινῶς ἀπαιδευτοῦ καὶ τὸν βίον Σαρδαναπάλου. Νῦν δ' ἀντικρυς
 20 ὀλιγαρχία ἐστί. Αἱ γὰρ τῶν πλειόνων ψῆφοι νικῶσι τὴν αἴρεσιν τοῦ ἀρχιερέως· εἰσὶ δὲ πλείονες τῶν σπουδαίων οἱ μὴ πάνυ ἀρετὴν ἐπαινοῦντες· δεῖ γὰρ ἔτι μετριάζειν τῷ λόγῳ· οὐ μὴν δὲ καὶ τινα ἐλέσθαι αὐτῶν τετολμήκασιν, ἀλλὰ τῶν ἄλλων ὃν ἤδεσαν
 25 ἄλλως μὲν ἀγαθὸν ὄντα, ἀπλοῦν δὲ τινα τὸν τρόπον καὶ ἀπολίτευτον, τοῦτον εἶλοντο, πρόφασιν μὲν ὡς ἀγαθὸν, ταῖς δ' ἀληθείαις ὡς ἀπολίτευτον, ἔν' ὡς δῆθεν χαρισάμενοι τὰ περὶ τὴν αἴρεσιν ἔχοιεν ἄγειν καὶ φέρειν ἢ ἂν δοκῆ καὶ μὴ δι' ἐμπειρίαν τοῦ

4. φᾶναι 6 Ἐν τῇ φᾶ Περὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχοντος

8. ἀμφικτυονίαν τινα 10. ἓνά τινα 12 Ἐν τῇ φᾶ καρδινάλεις
 18. Ἐν τῇ φᾶ πέτρος βάρβος 20. Ἐν τῇ φᾶ σαρδανάπαλος

ἄρχοντος κωλύοιντο μὴ τὰ σφίσιν αὐτοῖς σπουδαζόμενα πράττειν. Ταῦτα δὲ ἡσθάνοντο μὲν τι καὶ οἱ σπουδαῖοι κατασκευαζόμενα καὶ ἄσμενοι, ὡς εἰκὸς, τὸ πρᾶγμα ἐδέχοντο· ἀγαπητὸν γὰρ αὐτοῖς ἦν. || εἰ μὴ τις τῶν ἐναντίων προχειρισθείη· προσεποιούντο δὲ φ. 735 ἀγνοεῖν καὶ τι καὶ ἀντιπράττειν, ἵνα μὴ μαθόντες ἐκεῖνοι τὰ δο- 5 κούντα δὴ καὶ αὐτοῖς πράττειν πρῦμναν τὸ λεγόμενον κρούσαιεν· ἰδίαν γὰρ αὐτῶν παντάπασι γενέσθαι τὴν αἵρεσιν ἤθελον καὶ συμφωνεῖν ἐπ' οὐδενὶ τοῖς ἀρίστοις. Οὕτω μὲν δὴ ἠρέθη ὁ νῦν ἄρχων τῷ μὲν δοκεῖν παρὰ γνώμην τῶν τοῦ συλλόγου ἀρίστων, τῇ δὲ 10 ἀληθείᾳ κατὰ γνώμην αὐτῶν καὶ πολιτικὴν τινα φρόνησιν, καὶ, εἰ περ ὁ αἵρεθεὶς πολιτικώτερος ἦν, παραχρῆμα ἂν συνέβαινε τοῖς οἰομένοις κτήσασθαι σφίσιν αὐτοῖς τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ μὴ τῷ αἵρεθέντι αἰσθέσθαι σφᾶς αὐτοὺς καταπεπολιτευμένους γε ὑπὸ τῶν ἀρίστων. Νῦν δ' ὅπερ ἐκεῖνοι μέλλον καὶ χρήσιμον αὐτοῖς ὑπειλή- 15 φασιν, ἀπλοῦς ἔτι ὁ ἄρχων ἐστὶ, καὶ, δέον μισεῖν μὲν τὸν τῶν ἐλομένων σκοπὸν, πλεονεκτικὸν καὶ παράνομον ὄντα, θεῷ δὲ χάριν εἰδέναι ὧν φαύλοις ἀνθρώπων χρησάμενος λογισμοῖς εὖ παρεσκεύασεν, ὅδε ταῦτα μὲν οὕτω καθίστησι φανερά, τιμᾶ δὲ ἔτι ἐκείνους καὶ δῶροις ἀμείβεται πλείστοις καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνοις ἔᾶ τὰ πράγματα. 20 Καὶ ὅλως ἐκεῖνοι μὲν καθ' ἃ || ἤλπισαν ἅπαντα νειμάμενοι ἔχου- φ. 746 σιν, ὁ δὲ προσκυνεῖται μόνον ὡς περ ξόανον, κατάκλειστος ἐν τοῖς βασιλείοις· ἀπρακτοῦσι δὲ καὶ ὅσοι ἀριστοὶ τοῦ συλλόγου, ἠττώμενοι τῆς τῶν ἐτέρων ἐπικρατείας. Ὡστε νῦν ἀριστοκρατικὸν μὲν καὶ μοναρχικὸν οὐδὲν, ὀλιγαρχικὸν δὲ μεστὸν πλεονεξίας τε καὶ 25 τρυφῆς.

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, λόγος ἐμοὶ ὁδ' ἐστὶ. Καιρὸς ἤδη σε τοῖς κοινοῖς δαψιλέστερον βοηθῆσαι ἐκ τῶν προτρεπτικῶν λόγων καὶ κολάσαι μὲν τὰς τῶν ἐπιτιθεμένων τοῖς πράγμασι τουτωνὶ ὀρμᾶς, ἐμποιῆσαι δὲ φρόνημα τῷ ἀρχιερεῖ γενναῖον καὶ θεώρημα 30 θέσθαι πολιτικὸν καὶ τοῦ σχήματος ἄξιον, ἀντιλαμβάνεσθαι τε πρεπωδέστερον τῶν πραγμάτων παρακαλέσαι καὶ τοῖς ἀρίστοις

6. Ἐν τῇ ᾧα παροιμία 9. τὸ γνώμην 31. Ἐν τῇ ᾧα Γη

χρῆσθαι συμβούλοις, τά τε ἄλλα καὶ τὸ μὴ τοῖς κατὰ συμβεβη-
 κὸς ὑπουργήσασι τὰ θυμήρη πρεσβεῖα τὴν ἀρχὴν νέμειν. Οὐδὲ
 γὰρ οἱ πόλιν παρὰ προδότου λαβόντες τιμῶσι τὸν δεδωκότα, ἀλλὰ
 τὸ μὲν πρᾶγμα ὡς χρήσιμον αὐτοῖς ἀποδέχονται, τὸν δὲ προδόντα
 5 μισοῦσι τῆς προαιρέσεως φιλοῦσι τε καὶ τῆς ἀρετῆς ἄγανται τῶν
 φ. 746 πολιτῶν τοὺς μῆτε χρημάτων ἢ μῆτε ἀδόξου τιμῆς σφᾶς αὐτοὺς
 ὄντιους ποιησαμένους, προϊόντι δὲ τῷ λόγῳ καὶ ἐπ' εὐεργεσίαν
 ἀνθρώπων προτρέψαι, ποιούμενον τοὺς τῶν χρημάτων πόρους ἐφ'
 ἑαυτῷ, ἀλλὰ μὴ τοῖς φειδωλοῖς τε καὶ γλίσχροις ἐπιτρέποντα
 10 παρασκευάζειν αὐτοῖς εὐπορίας εἰς οὐδὲν δέον, μηδὲ τοῖς πάντα εἰς
 ἡδονὰς ἀναλίσκουσι καὶ ὀρέξεις ἀλόγους παρέχεσθαι ἔργων μο-
 χθηρῶν ἀφορμάς. Ὅλως τε οἶόν τις Φειδίας, λόγου καλλίστου δη-
 μιουργὸς, πλάττε οἶον δεῖ τὸν κυρίως ἄρχοντα εἶναι, ἐπειδὴ καὶ
 ὕλη ὑπόκειται ἐπιτηδείως ἔτ' ἔχουσα πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν σῶν λό-
 15 γων μορφήν. Οὕτω γὰρ τελείως κεκράτηται ὑπὸ τῶν φαύλων
 τουτωνὶ τεχνιτῶν καὶ πλαττόντων μηδοτιοῦν ὑγιᾶς, ἀλλ' ἔτι φύ-
 σεως ἀρετῆ τὸ πλαττόμενον ἀντικρούει, καὶ ζητεῖ μὲν τὰ βελτίω,
 κωλύεται δὲ ὑπὸ τῶν κατειληφόντων. Ἀλλὰ σὺ καλλιτέχνησον
 φθάσας καὶ χεῖρα τῇ Χριστιανῶν ὄρεξον πολιτεία, ἀπεργαζόμενος
 20 τὸν ἄρχοντα οἶον ὃ τε λόγος καὶ τὰ πράγματα ἀπαιτεῖ.

Προσθεῖναι δὲ χρεῶν καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς τὸν ἐπηρτημέ-
 νον κίνδυνον τοῖς Ἰταλιώταις· μάτην γὰρ ἂν προτρέποιμεν εἰς τὰ
 φ. 75α ἐλευ||θέρια τῶν ἔργων καὶ μεγαλοπρεπῆ τοὺς ἡμετέρους τε ἄρ-
 χοντας κινδυνεύοντας ἀποβαλεῖν ἢ τὴν ἀρχὴν ἔχουσι, Τυρκίων ἤδη
 25 ἠναυκρατούντων καὶ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ἀδεῶς ἐπιτιθεμένων,
 αὐτῶν δὲ τὰ μὲν ῥαθυμούντων, τὰ δὲ πάλιν ἐπιβουλευόντων ἀλ-
 λήλοις καὶ ἐμφυλίους σκοπούμενων πολέμους. Συμβουλευτέον
 οὖν κἂν τοῖς μάλιστα καὶ ὅπως τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀσφαλέστερον
 διαθέμενοι ἔξουσιν εὐεργετεῖν τοὺς οἰκείους ἀπ' ἀργύρου τε καὶ

5. φιλοῦσι τὲ 10. μὴδὲ 12. Ἐν τῇ ᾧφ φειδίας 19. Ἐν
 τῇ ᾧφ χριστιανῶν πολιτεία 20. ὃ, τε 22. Ἐν τῇ ᾧφ ἰταλιῶ-
 ται 24. Ἐν τῇ ᾧφ τύρκιοι 28. κἂν 29. τὲ

χρυσου και ἐσθῆτος και ὧν ἄλλων κατονομάζει ἐν τοῖς πρὸς Ἡρακλέα λόγοις. Δεῖ γάρ, εἰ μή τι ἄλλο, τοὺς γε νῦν ὑπάρχον-
τας πόρους φυλάττειν· ἀδύνατον δὲ φυλάξαι μὴ ὁμονοοῦντας ἄλ-
λήλοις και ἐκστρατεύοντας και ἀντιπαραταττομένους τοῖς ὑπερ-
ορίοις ἐχθροῖς ἐπιούσι.

5

Περὶ δὲ τῶν ἰδίων ἴσθι, ὅτι Γρίφος ὁ σὸς ὁμιλητῆς πολὺ τι
παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ δύναται, γραμματεὺς ὧν τῶν μυστικωτέρων
και οἰκεῖος τὰ μάλιστα. Δύναται δ' οὐ μικρὸν και ὁ Ἀλαιρίας,
τῶν φιλούντων σε και οὗτος ὑπάρχων και προθύμων συμπράττειν
τὰ δέοντα. Παρών δὲ και ὁ ἡμέτερος Ἰωάννης ὁ Ἀργυρόπουλος, 10
πάλαι μὲν γνώριμος ὧν τῷ ἀρχιερεῖ, νῦν δὲ εὐεργετούμενος || και φ. 756
τιμώμενος μεγαλοπρεπῶς. Χρῆσθαι δὴ σε και τοῖς φίλοις τούτοις
νυνὶ καιρὸς ἐπιστέλλοντα περὶ τῶν σαυτοῦ πραγμάτων· ὧ δὲ μάλ-
ιστα πεποιθῶς ἐπιστέλλεις και συχνὰ ἀνατίθης τὸ πρᾶγμα, οὐ-
τός γε, ὡς ἐν ἡμῖν γε τάληθές εἰπεῖν, οὐδὲν δύναται. Τὸ δ' αἴτιον 15
γράφειν οὐκ εὐπρεπές.

Περὶ δὲ τῶν ἐμαυτοῦ καινότερον ἐπιστεῖλαι σοι οὐκ ἔχω οὐδὲν
πλὴν ὅτι ἀσθενέστερον νῦν μοι τὸ σῶμα και ἐπιθανατώτερον. Σὺ
δ' ὅτι ὑγιαίνεις χαίρω· ἀλλά σε και πλουτεῖν εὐχομαι, ἵνα μὴ
περισπώμενος ὑπὸ πενίας ἀμελῆς τῶν λόγων, ὧν δημιουργὸς εἶ 20
ἀγαθός. Ἐρρωσο.

Ἄπὸ Ῥώμης, Πυανεψιῶνος τετάρτη φθίνοντος.

2. Ἐν τῇ ᾧ ἡρακλῆς τε 6. γρίφος και ἐν τῇ ᾧ γρί-
φος 10. Ἐν τῇ ᾧ ἰωάννης ἀργυρόπουλος

§*.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

ΠΡΟΣ ΠΕΤΡΟΝ ΠΕΡΛΕΟΝΗΝ

(13 Ἀπριλίου 1441).

Franciscus Philelphus Petro Perleoni S[alutem].

Commendavi te per litteras Ioanni Argyropulo praesbytero erudito ac diserto: et amice et diligenter. Quantum autem commendatio de te mea profuerit: fac: ut certior fiam. Solet enim quandoque uir iste non minus leuitatis morositateque prae se ferre quam disciplinae. Sed tu uteris: si sapias: prudentia tua: teque et hominis ingenio accomodabis et tempori: Litteratura tibi ex eo comparanda est: non mores. De Mario filio quae scripsi: ex aliis quoque: didiceram. Frustra nitimur in vita Minerua. Tu hortare adolescentem assidue: ut facis non minus ad morum integritatem: et elegantiam: quam ad litteras. Cum istic essem diu multumque studii: quaesiuique diligenter conparare aliquid mihi ex Apollonii Erodiatique iis operibus quae ab illis de arte grammatica copiose fuerant et accurate scripta. Nihil usque potui odorari: Nam a magistris ludi quae publicae docentur: plena sunt nugarum omnia: Itaque neque de constructione grammaticae orationis; neque de syllabarum quantitate: neque de accentu quicquid aut perfecti: aut certi ex istorum praecipis habere potest. Nam lingua aeolica quam et Homerus et Callimachus in suis operibus potissimum sunt secuti: ignoratur isic prorsus: Quae autem nos de huiusmodi rationibus didicimus studio nostro diligenciaque didicimus quamvis minime negarim nos ex Chrysolora socero adiumenta non-

* Εἴρηται ἐκδεδομένη ἐν ταῖς Francisci Philephi Epistolae. Ἐν Βενετία, 1487, Βιβλίου Ε' ἐπιστολῇ τρίτῃ, ἄνευ σελιδώσεως.

nulla accepisse: Sed nostro (ut ita dixerim) marte ad calcem quoad eius fieri potuit; peruenimus. Quare non mediocriter me iuaret: in uiros illos: quos modo memineras: incidere; quo sitim hanc omnem non leuarem solum: sed sedarem omnino. Tu de tuis rebus omnibus litteras ad me dato assiduo.

Vale, ex Mediolano Idibus Aprilibus. MDCCCXXXI.

4*

ΔΟΝΑΤΟΥ ΑΤΖΑΪΩΛΗ

ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ ΑΜΜΑΝΑΤΗΝ ΠΙΚΚΟΛΟΜΙΝΗΝ
ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΝ ΠΑΒΙΑΣ

(Ἐκ Φλωρεντίας, 5 Αὐγούστου 1454).

D[onatus] Acc[iaiuolus] Jacopo L[ucensi] sal[utem]. Cum Johannes Argyropolus bisantius, vir iam pridem in Italia clarus, nunc vero in fortuna misera constitutus nuper Florentiam venisset, isque antea propter summum ingenium eius summamque doctrinam fama mihi cognitus esset, virum audiui nec prius discessi, quam eius familiaritatem consequutus sum. Vir enim mihi visus est non solum eruditus, ut fama audieram, sed etiam sapiens, gravis et vetere illa Grecia dignus. Is igitur, aversa nobilissima patria, filiis in manibus barbarorum relictis, omnibus bonis spoliatus ad pontificem confugere statuit, quem unicum presidium fortunis

* Περιλαμβάνεται ἐν τῷ κώδικι Magliabecchianus VIII, 1390 τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης (Biblioteca Nazionale), ἐν φ. 85⁶. Περιέχει δὲ ὁ κώδιξ πολλὰς αὐτογράφους ἐπιστολάς τῶν Ἀτζαΐωλῶν. Ἡ δὲ ἀνα χειρας ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἰάκωβον Ἀμμανάτην, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διδάσκαλος τοῦ Δονάτου ἐν τῇ ἀρχαιομαθείᾳ, ἐν τοῖς χρόνοις δ' ἐκεῖνοις εὑρίσκετο ἐν Ῥώμῃ παρὰ τῷ καρδινάλιῳ Καπρανίκα.

suis in tante rerum iactura futurum esse confidit. Quare cum te apud r^{um} cardinalem tuum, et cardinalis apud pontificem. plurimum ei prodesse possit, te oro, si me amas, ut hunc virum quem ego non solum diligo propter virtutes suas, sed etiam propter miseras calamitates sibi multum compa- tior, consilio studio opera quaecumque potis maxime iuves, ut is intelligat commendationem meam fortunis suis aliquid profuisse
Vale. Florentiae, die v augusti 1454.

5*.

ΠΑΠΑ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ Γ΄

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ ΣΦΟΡΤΣΑΝ

(15 Μαρτίου 1456)**.

Calistus Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Francisco Sfortie Vicecomiti duci Mediolani salutem et apostolicam benedictionem. Confert se ad nobilitatem tuam dilectus filius nobilis vir Johannes Argiropolus magister artium at medicine, quem superioribus diebus ad nos oratorem miserat dilectus filius Excellens princeps Thomas Paleologus Romeorum Despotus et germanus olim Imperatoris Grecorum: causam adventus sui ab ipso intelliget Excellentia tua. Nos quia eum et respectu principis sui et suarum singularium virtutum gratia plurimum diligimus, commendamus eum nobilitati tue, teque in Domino hortamur ut ipsum cum humanitate et benivolentia suscipias; est enim

* Περιλαμβάνεται πρωτότυπος ἐν τῷ Δημοσίῳ ἀρχείῳ Μεδιολάνου (Archivio di Stato) ἐν τῷ τμήματι Sezione Storica - Bolle e brevi Papali, Roma. Φέρει δὲ ὀπισθεν τὴν ἐπιγραφὴν Dilecto filio nobili viro Francisco Sforzie duci Mediolani.

** Ἡ χρονολογία τοῦ παπικοῦ ἐγγράφου 15 Μαρτίου 1455 anno incarnationis ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν 15 Μαρτίου 1456.

hic vir dignus ut abs te ametur ut qui et semper catholicus fuit et in partibus Graecie unionis facte propugnator et defensor. Est insuper utriusque lingue doctissimus et multis aliis virtutibus ornatus. Nos gratissimum habebimus si hanc commendationem nostram intellexerimus aliquid apud nobilitatem tuam potuisse.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, idibus martii, pontificatus nostri anno primo.

D. De Lucca.

6*

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

ΠΡΟΣ ΔΟΝΑΤΟΝ ΑΤΖΑΪΩΛΗΝ

(31 Μαΐου 1456).

Franciscus Philelphus Donato Actiolo Sa[lutem]

Ioannem Argyropulum quem mihi diligentissime commendaras: et uidi libentissime et uirum doctrina: et eloquentia singulari et rebus omnibus quibus potui: tum publice: tum privatim pro dignitate sum quam accuratissime prosecutus. Is a principe nostro perhumaniter perbenigneque tractatus: transiuit ad transalpinos: rediturus ad uos ad constitutum tempus. Te uero et reliquam florentinam iuuentutem non possum non laudare quod talem tantumque et oratorem et philosophum graeca nobis instituendis disciplina praefeceritis. Nam

* Εύρηται ἐκδομένη ἐν ταῖς Francisci Philephi Epistolae. Ἐν Βενετία. 1487. Βιβλίου ΙΓ' ἐπιστολὴ εἰκοστὴ τετάρτη ἄνευ σελιδώσεως.

sentio neminem inter graecos hoc uno uiro omni disciplina praestantio- rem. Quod eo pluris faciendum existimo; quod latinam etiam eloquentiam perpulchre callet. Incumbite igitur: ut coepistis: ut quandoquidem huiusmodi doctorem adepti estis; quod ingenium natura habetis accerrimum: id studio quoque diligentiaque uestra in dies magis magisque au- gescet; atque exornetur. Vale. Et Bartholomaeum Scalam uelim moneas uerbis meis; mihi iam opus esse uitreis oculis; quare si neque parcior ac dicio- r factus est; curet hos ad me dare.

Ex Mediolano pridie Kal. iunias MCCCCLVI.

7*.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΦΙΛΕΛΦΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΩΜΑΝ ΙΑΤΡΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΡΟΛΟΥ Η'

(1 'Ιουνίου 1456).

Franciscus Philelphus Thomae franco philosopho medicoque sal[utem].

Facerem non tibi modo: ut mea fert opinio: sed etiam christianissimo regi Karolo iniuriam: nisi tibi eos quottidie commendarem: quos dignos censeam studio beniuolentiaque tua. Quid enim est: quo quisque magis proxime accedat ad deum: quam conmiseratione ac beneficentia. Alienae certe calamitates et aerumnae satis debent nos admonere quia sint res humanae fragiles et caducae: et non minus metuendae:

* Εὔρηται ἐκδεδομένη ἐν ταῖς Francisca Philelphi Epistolae. Ἐν Βενετία. 1487. Βιβλίου ΙΓ' ἐπιστολὴ εἰκοστὴ τρίτῃ ἄνευ σελιδώσεως.

quam expendendae omnibus. Quare quod nobis queat aliquando accidere: nisi in iis commiserescamus; quibus indigne acciderit in nosmet ipsos simus iniurii. Itaque noli miseris: si tibi quottidie commendo constantinopolitanos ciues: qui nobilissima patria atque fortunis et bonis omnibus orbati miserabiliter seruiunt apud ipsos turcos. Tuum autem est his quantum facultas tua dignitasque patitur bene facere. Nihil enim te cogo: sed aut hortor: aut moneo. Nunc autem maxime omnium sim accusandus: ubi tibi minus commendaro diligenter clarissimum philosophum: et eundem uirum eloquentissimum: atque omni disciplinarum genere praestantiaeque pollentem Ioannem Argyropulum: qui tibi meas hasce reddidit litteras. Est enim etiam ipse non mediocris pars luctuosissimi illius naufragii; quomodo imperium illud orientale obrutum poenitus absumptumque est. Quare cum adhuc in plerisque suis lachrymabilem seruitutem agat apud barbarum illam immanemque nationem: tuae uel humanitatis: uel officii esse arbitror: ut quibuscunque in rebus poteris te in hunc talem ac tantum uirum et pium praestes et perbenignum. Nam hoc uno nemo est in uniuerso grecorum genere neque doctior: nec sapientior. Quamobrem quicquid in hunc officii beneficiique contuleris: in meipsum collatum existimabo. Et hac de re satis. Proximis diebus Joannes Marius filius dedit ex Taurino ad me litteras perhumanas a praestantissimo franciae cancellario Guilielmo Juuenale Ursino: abs te autem nullas. Quod factum est: ut non me ceperit mediocris admiratio; quod nihil ad ea responderis; quae antea litteris pluribus ad te scripseram de aduentu meo. At ne causam quidem intelligo: quid ad uos ierit filius Joannes Marius. Nam neque est a me missus; neque is causam ullam hac de re ad me scripsit. Tamen utcumque res habet; breui te uisam. Id quod factum iam esset: si mihi per meum hunc principem licuisset.

Vale. Ex Mediolani. XV. Kal. iunias. MCCCCLVI.